

Tongan

Pepa huluhulu 2

Ko e ha 'a e Palani Malu'i Fakafonua ki he Mamatea?

Ko e pepa huluhulu ni kuo fa'ufa'u ia 'e he va'a fale'i 'a e AMPARO ke fakafaingofua ki he ngaahi matakali mo e fetuiaki 'o e ngaahi lea kehekehe ha ngaahi fakahinohino kuo liliu ki he'enua ngaahi lea, 'o fekau'aki mo e Palani Malu'i Fakafonua ki he Mamatea.

Ko e Palani Malu'i Fakafonua ki he Mamatea 'oku ui pe ko e NDIS ko e founa fo'ou ki hono tokoni'i 'o e kau mamatea ki he 'anga honau tokanga'i mo honau tokoni'i. 'Oku ta'e totongi , pea ko e fokotu'utu'u fakafonua ia pea koia ai 'oku tatau ki he kakai kotoa pe 'i 'Aositelelia ni. 'E a'u atu ki he tapa kotoa pe 'o 'Aositelelia ni 'i he 2019, ka 'e kamata atu mei Kuinisilani 'i he 2016. Ko e kau mamatea kotoa pe te nau ma'u tokoni mei he NDIS 'e 'iloa pe kinautolu ko e "kau ma'u tokoni".

Fe'unga ke kau

Ko e NDIS ia ma'ae kakai mamatea kotoa pe 'oku nofo 'i 'Aositelelia ni-

- Si'i hifo honau ta'u motu'a 'i he 65 'i he'enua fuofua hu mai ki he NDIS
- Tangata'i fonua 'Aositelelia pe nofo fonua pe ko e Nu'usila ka 'oku ne lolotonga ma'u 'a e ngofua malu'i makehe
- Mamatea pea he'ikai toe sai, fe'ao pe mo ia "ki he mate"pe uesia kene toe lava ke fai ha toe ngaue kehe.

Ko e ni'ihi ko ee he'ikai fe'unga ke nau kau, 'e lava pe 'e he NDIS ke fakafetu'utaki kinautolu ki he ngaahi tokoni 'e fe'unga mo kinautolu.

Malu'i mo ho'o totonu ke fili

'I he kuohili ko e kau mamatea kotoa pe 'i 'Aositelelia ni na'a nau ongo'i li'ekina ma'u pe mei he nofo 'a e komiuniti, pea toe si'i 'aupito mo e ngaahi faingamalie ke nau fili ai ha ngaahi tokoni ke fai kia kinautolu. 'I he NDIS, ko e kau ma'u tokoni 'oku nau fa'iteliha pe 'i he tokoni ke fai kai kinautolu pea mo e anga hono fakahoko ange kia kinautolu.

Tuha mo e Tokoni fe'unga

'E fua 'e he NDIS 'a e fakamole 'o e tokoni 'e fai ki ha mamatea, tuha mo ia, pea mo ne tokoni'i ha taha kene a'usia 'ene fiema'u mo 'ene faka'amu, pea tokoni'i kinautolu ke nau lava 'o falala pe kia kinautolu.

'Oku toe fakafaingamalie'i foki 'e he NDIS 'a hono poupu'u ke kau mai ki he langa fakasosiale mo faka'ikonomika 'a e Komiuniti. 'E kau ai -

- Fakafekau'aki ke nau ongo'i 'oku nau fe'ilongaki mo e kakai kehe - 'a e famili mo e ngaahi maheni.
- Kau ki he ngaahi me'a fakakomiuniti mo e ngaahi feohi'anga fakasosiale - kau ai mo e ngaahi feohianga kehekehe pe.

- 'Alu 'o ako, fekumi fakaako mo e ngaahi ako makehe - hange ko e ako he TAFE mo e 'Univesiti.
- Kau 'i he ngaahi fatongia faka'aho anga maheni - hange ko e kau hono alea'i 'o e ngaahi me'a ke fai, totongi 'o e 'u mo'ua, pea malava lelei pe 'o solova 'a e 'u palopalema.
- Fetu'utaki lelei - hange ko e lava pe 'o fetu'utaki mo femahino'aki mo e kakai kehe.
- Ngaue holo pe - hange ko e lava pe ke ngaue holo 'i 'api mo e komiuniti - pe ko e lava pe ke to'o mai ha me'a ngaue pe tokoni ki hono fai atu ha ngaue.
- Lava pe 'o tokanga'i ia mo e ngaahi fiema'u fakamo'ui lelei makehe - hange ko e tokoni ki he kaukau, tui hono vala pea mo 'ene me'atokoni.
- Fanga ki'i fatongia pe 'i 'api - hange ko e teuteu 'o e me'atokoni mo e ki'i fakama'a 'api.
- Ma'u ngaue - hange ko e kumi mo tauhi 'ene ngaue.

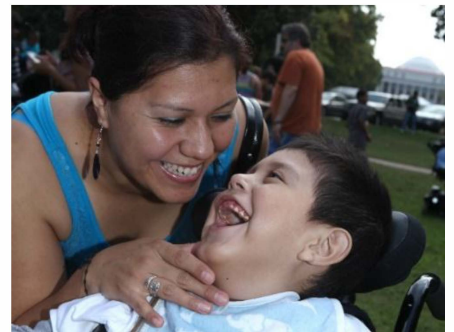
Ko e ha 'a e me'a 'oku 'ikai fakapa'anga 'e he NDIS

'Oku 'ikai fakapa'anga 'e he NDIS ha ngaahi me'a 'e -

- 'ikai ha'ane fekau'aki mo e taha mamatea
- felave'i mo e ngaahi fakamole faka'aho ka 'oku 'ikai fekau'aki ia mo e fiema'u tokoni ki he taha 'oku tokanga'i
- fekau'aki mo e fakapa'anga 'e ha kautaha kehe - hange ko e ako, mo'ui lelei mo e 'api nofo'anga
- ngalingali kaunga kovi ki ha toe taha ma'u tokoni pe taha kehe pe.

Longa'i fanau mo e mamatea

'Oku malava 'e he NDIS ke tokoni atu 'i hono fai ha tokoni tokamu'a ki ho'o tamasi'i mamatea. 'E tokoni lahi 'a e tokamu'a 'a e tokoni ki hono holoki 'a e tu'unga fakamamatea ho'o tama pea mo koe foki 'i he lele loloa. 'Oku ui ia 'e he NDIS ko e "tokoni tokamu'a".

Kau mamatea mo honau ngaahi famili

Ko e ngaahi fiema'u 'a e kau mamatea, kau ai e ngaahi me'a 'oku nau loto ki ai mo 'enau ngaahi fili 'e kotoa ia 'i he NDIS ke makatu'unga ai honau tokoni'i, pea 'oku mahu'inga pe mo e fatongia 'o honau ngaahi famili.

'Oku 'ataa pe ki he kau mamatea ke fakaafe'i honau ngaahi famili pea mo e kau pou pou ke nau kau Fakataha mo e NDIS 'i hono fokotu'utu'u 'o e ngaahi me'a ke fai. 'E fokotu'utu'u 'e he fai Polokalama ha ngaahi founa ke tokoni'i 'aki 'a e pou pou mai 'a e ngaahi famili ki hono fakakakato 'a e ngaahi Polokalama ki he kau ma'u polokalama, pehe ki he mahu'inga 'enau pou pou, ngaahi fatongia kehekehe, mo e ngaahi palani te nau fai. 'E fakapapau'i 'e he fai polokalama 'a e NDIS 'a e pou pou 'a e kau mamatea ki he tokoni mai 'a honau ngaahi famili ki he faitu'utu'uni 'o e ngaahi me'a ke fai, mahu'inga 'enau fakakaukau, 'enau 'ilo mo 'enau ngaahi a'usia.

Kapau teke fiema'u fakatonulea

Kapau teke fiema'u ha fakatonulea ke faka'eke'eke pe ha toe fakaikiiki, telefoni ki he TIS 'i he 131 450 pea kole ke fakahoko koe ki he Palani Malu'i Fakafonua ki he kau Mamatea, 1800 800 110.

‘E fefe ho’o ‘ilo ‘oku ke tuha mo e tokoni ni

‘E lava keke vakai ki he lisi fakaangaanga kuo teuteu ‘e he NDIS ‘o vakai pe ‘oku ke f’e’unga keke kau ‘i he ma’u tokoni mei he NDIS <http://www.ndis.gov.au/ndis-access-checklist>

Ko e taimi ‘e kamata ai ‘a e Polokalama ‘i Kuinisilani, kuopau ke fakafonu ‘e he kau mamatea ‘a e “Foomu Kole kau mai”. ‘E ‘i he foomu ko ia ‘a e ngaahi ‘uhinga ke lava ai ‘e he NDIS ‘o fakapapau’i ke tali ke fai kiate koe ‘a e ngaahi tokoni ‘a e NDIS. ‘Oku ‘i he foomu ha’o ngaahi fakamatata fakaiiki ki he mamatea ‘oku ke ma’u, ho ta’u motu’a, tangata’i fonua ha/nofo fonua ‘i ‘Aositelelia ni. Paaki ha tatau ho’o foomu mo e ngaahi ‘u me’a ‘oku fiema’u ke ave fakataha mo ho’o kole (hange, fakamo’oni ki ho’o mamatea, tatau ‘o e nofo fonua, ta’u motu’a mo e ha fua) ‘e ma’u kotoa pe ia ‘i he peesi vahaope ‘a e NDIS (‘i lalo ‘i he konga ki he kau ma’u tokoni).

Palani Tokamu’a

‘E kamata atu leva ha fakakaukau ‘a e kakai mo ha’anau ngaahi fokotu’u he taimi ni ki he anga ‘enau mo’ui pea mo e ngaahi tokoni ‘e fai ‘e he Polokalama ni. ‘Oku ‘i ai pe ‘a e ki’i tohi fokotu’utu’u ngaue ‘a e NDIS ke kamata fakakakato ‘e he kakai pea ke nau mateuteu ai ki he me’a ‘e fakahoko. Ko e tatau ‘o e ngaahi tohi ko ‘eni ‘oku ‘i he peesi vahaope pe ‘a e NDIS. Kuo ‘osi liliu ia ki he ngaahi lea ko ‘eni – Sipeini, Vietinemi, ‘Alepea, Kalisi, ‘Itali pea toe fakaiiki mo e lea Faka-Siaina.

Ngaue Fakataha mo e Fai palani ‘a e NDIS

‘I he taimi pe kuo fakahoko atu ai kuo tali keke kau ki he Polokalama ‘a e NDIS ‘e ‘oatu leva mo e ki’i naunau palani ngaue. Ko e ki’i naunau palani ngaue kuo ‘osi fakaiiki atu ai ‘a e fokotu’utu’u mo e palani ‘o e ngaahi me’a keke fai kau ai mo e fakamatata ‘o e me’a keke fakakakato ki mu’a ‘i he fokotu’utu’u mo e ngaahi me’a keke fai. ‘O ka fiema’u tokoni ha ni’ihi hange ko e fakatunulea pe ko e ngaahi naunau kuo ‘osi liliu lea’i, ‘e tokoni atu pe ‘a e NDIS ke fai ia kia te koe. Teke lava pe ‘o kole ki ha’o naunau kuo ‘osi liliu ki ho’o lea ki he’etau ngaahi fakataha.

‘Oku lahi pe mo e ngaahi founa kehekehe te mou lava ‘o fakakakato ki ho’omu palani mo e NDIS, kau ai ha’o sio ki he taha fai palani ‘a e NDIS. ‘E tokoni atu ‘a e NDIS ki hono alea’i ho’o ngaahi fiema’u, ngaahi faka’amu mo e ngaahi kaveinga mo e ngaahi tokoni ‘oku ke lolotonga ma’u. Mahalo pe ‘e ‘ikai tu’o taha pe ha’amou talanoa ki ai pea ‘e ‘i ai pe mo e taha ke tokoni atu kia te koe. ‘I hono ngaue’aki ‘o e ngaahi fakahinohino ni, ‘e lava leva ‘e he NDIS ke fa’ufa’u ha palani ‘e fe’unga mo ho’o ngaahi fiema’u mo ho’o ngaahi kaveing. Teke lava pe ke toe fakaafe’i mai mo ha ni’ihi keke ke tokoni atu lolotonga ‘a hono fokotu’utu’u ‘o e ngaahi me’a ke fakahoko.

Ki ha toe fakaiiki www.ndis.gov.au

Ko e fakamatata ‘eni kuo fa’ufa’u ‘e he AMPRO Advocacy Inc.

Lolotonga hono vakai’i ke pau mo totonu ‘a e ngaahi me’a kotoa pe kimu’a hono paaki, kuo fa’u ai ‘a e fakamatata ni kene fai pe ha huluhulu fakalukufua ka ‘oku ‘ikai ko e tonu taha ia, kei ‘aonga mo kakato. Ki ha’o faka’eke’eke makehe ki he ngaahi fiema’u taa taha ‘oku mau poupou atu ke fai ai.

‘Aho: Novema 2015

53 Prospect Road, Gaythorne, QLD 4051
PO Box 2065, Brookside Centre, QLD 4053
www.amparo.org.au info@amparo.org.au

phone 07 3354 4900
Interpreter Service 131450